

Nefndasvið Alþingis
Allsherjar- og menntamálanefnd

Reykjavík 23. mars 2023

Meðfylgjandi er umsögn Barnaheilla - Save the Children á Íslandi um tillögu til þingsályktunar um aðgerðaáætlun gegn hatursorðræðu fyrir árin 2023-2026. Þingskjal 1212 – 795. mál. 153. löggjafarþing 2022-2023.

Virðingarfyllst,
f.h. Barnaheilla - Save the Children á Íslandi

Þóra Jónsdóttir
Lögfræðingur og verkefnastjóri innlendra verkefna

Berglind Sigmarsdóttir
Framkvæmdastjóri

Umsögn Barnaheilla - Save the Children á Íslandi um tillögu til þingsályktunar um aðgerðaáætlun gegn hatursorðræðu.

Barnaheill – Save the Children á Íslandi þakka fyrir tækifærið til að gera umsögn um ofangreint mál. Samtökin sendu frá sér umsögn um málið er það var í samráðsgátt og senda nú aftur til Alþingis, með litlum breytingum.

Samtökin fagna aðgerðaáætluninni og hvetja til þess að þingsályktun um hana verði samþykkt en hana þarf þó að bæta að nokkru að mati Barnaheilla.

Sérstaklega er mikilvægt að fræðsla um hatursorðræðu og áhrif hennar verði eflað og allt gert til að stöðva útbreiðslu haturs og minnka skaðann sem orðinn er. Það er því ánægjulegt að sjá aðgerðir um fræðslu gegn hatursorðræðu fyrir börn og ungmenni í aðgerð 10.

Barnaheill fagna einnig aðgerð nr. 11 um aukna upplýsingamiðlun og samráð við börn og ungmenni um hatursorðræðu og hvetja Mennta- og barnamálaráðuneytið til að gæta þess að börn í jaðarsettum hópum fái tækifæri til þátttöku í því samráði.

Hvaða grunngildi liggja til grundvallar aðgerðum gegn hatursorðræðu?

Að mati Barnaheilla þarf að bæta umfjöllun um markmið og gildi sem liggja þurfa til grundvallar fræðslu um neikvæð áhrif hatursorðræðu í aðgerðaáætlunina. Á hvaða gildum vilja stjórnvöld byggja til að hafa áhrif til að draga úr hatursorðræðu? Í aðgerðaáætluninni er ekki minnst á kærleika og mannvirðingu gagnvart öllum manneskjum. Barnaheill vilja hér minna á inngangsorð Barnasáttmálans sem samtökin byggja starfsemi sína á:

„Ríki þau sem aðilar eru að samningi þessum:

- sem telja, í samræmi við meginreglur þær er fram koma í sáttmála hinna Sameinuðu þjóða, **að viðurkenning á meðfæddri göfgi og jöfnum óaðskiljanlegum réttindum allra manna sé grundvöllur frelsis, réttlætis og friðar í heiminum,**
- sem hafa í huga að hinar Sameinuðu þjóðir hafa í sáttmálanum enn staðfest trú sína **á grundvallarmannréttindi og virðingu og gildi allra manna, og hafa einsett sér að stuðla að félagslegum framförum og bættum lífskjörum við meira frjálsræði,**
- sem viðurkenna að Sameinuðu þjóðirnar hafa í mannréttindayfirlýsingunni og í alþjóðasamningunum um mannréttindi lýst því yfir og samþykkt að **hver maður skuli eiga kröfu á réttindum þeim og frelsi sem þar er lýst, án nokkurs greinarmunar, svo sem vegna kynþáttar, litarháttar, kynferðis, tungu, trúarbragða, stjórnámálaskoðana eða annarra skoðana, þjóðernisuppruna eða félagslegs uppruna, eigna, ætternis eða annarra aðstæðna,**
- sem minnst þess að hinar Sameinuðu þjóðir hafa lýst því yfir í mannréttindayfirlýsingunni að börnum beri sérstök vernd og aðstoð,
- sem eru sannfærð um að veita beri fjölskyldunni, sem grundvallareiningu samfélagsins og hinu eðlilega umhverfi til vaxtar og velfarnaðar allra meðlima sinna, en sérstaklega þó barna, nauðsynlega vernd og aðstoð til að sinna til hlítar þeirri ábyrgð sem á henni hvílir í samfélaginu,

- sem viðurkenna að barn eigi að alast upp innan fjölskyldu, við hamingju, ást og skilning, til þess að persónuleiki þess geti mótast á heilsteypnan og jákvæðan hátt,
- sem telja að undirbúa beri barnið að fullu til að lifa sjálfstæðu lífi innan samfélagsins, og ala það upp í anda þeirra hugsjóna sem lýst er í sáttmála hinna Sameinuðu þjóða, sérstaklega í anda friðar, virðingar, umburðarlyndis, frelsis, jafnréttis og samstöðu,
- sem minnst þess að þeirrar nauðsynjar að barninu sé veitt sérstök vernd hefur verið getið í Genfaryfirlýsingu um réttindi barnsins frá 1924 og í yfirlýsingu um réttindi barnsins sem samþykkt var á allsherjarþinginu hinn 20. nóvember 1959, og hefur hún verið viðurkennd í mannréttindayfirlýsingunni, í alþjóðasamningnum um borgaraleg og stjórnmalaleg réttindi (sérstaklega 23. og 24. gr.), í alþjóðasamningnum um efnahagsleg, félagsleg og menningarleg réttindi (sérstaklega 10. gr.), og í samþykktum og ýmsum löggerningum sérstofnana og alþjóðastofnana sem láta sig velferð barna varða,
- sem hafa í huga að barn þarfnist þess „að því sé látin í té sérstök vernd og umönnun þar sem það hafi ekki tekið út líkamlegan og andlegan þroska, þar á meðal viðeigandi lögvernd, jafnt fyrir sem eftir fæðingu“, eins og segir í yfirlýsingunni um réttindi barnsins,
- sem minnst ákvæða yfirlýsingarinnar um félagslegar og lagalegar meginreglur um vernd barna og velferð með sérstakri hliðsjón af fóstri barna og ættleiðingu innan lands og milli ríkja, almennra lágmarksreglna Sameinuðu þjóðanna um meðferð afbrotamála ungmenna (Beijing-reglnanna), og yfirlýsingarinnar um vernd kvenna og barna er neyð ríkir eða ófriður geisar,
- sem gera sér grein fyrir að í öllum löndum heims eru börn sem búa við sérstaklega erfiðar aðstæður, og að þau þarfnist sérstakrar athygli,
- sem taka fullt tillit til þess hversu mikilvægar siðvenjur og menningararfleifð hveirar þjóðar eru til þess að vernda barnið og tryggja að það þroskist á jákvæðan hátt,
- sem viðurkenna mikilvægi alþjóðlegrar samvinnu svo bæta megi lífskjör barna í öllum löndum, en þó sérstaklega í þróunarlöndum, hafa komið sér saman um eftirfarandi:“ (og ákvæði Barnasáttmálans fylgja í kjölfarið).

Unnið verði með grunnorsakir

Í tilmælum Evrópuráðsins CM/Rec (2022)16 um baráttu gegn hatursorðræðu (e. Recommendation CM/Rec(2022)16 of the Committee of Ministers to member States on combating hate speech) er mælt með að unnið sé að því að skilja rætur og orsakir hatursorðræðu, sbr. kafli 4.

Að mati Barnaheilla má leiða að því sterkum líkum að þar sem hatur nær að breiðast út skortir á og hefur skort kærleika, umburðarlyndi, samhygð og stuðning í lífi þeirra sem um ræðir. Það er því afar mikilvægt að byggja aðgerðaáætlunina á gildum Barnasáttmálans, fjárfesta í forvörnum, stuðningi við fjölskyldur sem búa við efnislegan skort og þjóða upp á samtal um það hvað þau sem breiða út hatur hafa farið á mis við. Það krefst hugrekki að mæta hatri með kærleika, en hugrekki er mikilvægt að hafa til að bæta líf þeirra sem hata svo þau finni leið út úr hatrinu.

Aðgerðaáætlunin einblínir að mati Barnaheilla um of á hvernig megi tryggja að lög hafi nægilega skýr ákvæði svo þau séu nægilega sterk refsheimild gegn hatursorðræðu. Vissulega er mikilvægt að bregðast við í bráð og stöðva útbreiðslu haturs með því að grípa inn í og Barnaheill styðja við aðgerðir þar um, en telja að það sé einnig mikilvægt að byggja aðgerðaáætlunina á skýrum undirstöðum mannvirðingar, umburðarlyndis, mannréttinda og kærleika. Það er mikilvægt að mæta hatri með kærleika og hlustun. En vitanlega fyrr en seinna til að draga úr skaðvænlegum áhrifum þess.

Gildi þau sem liggja til grundvallar þingsályktunartillögu Alþingis um barnvænt Ísland – framkvæmd barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna (151. löggjafarþing 2020–2021, nr. 28/151, þingskjal 1702 – 762. mál.) eru að innleiðing Barnasáttmálans verði markviss og að öll börn njóti sinna réttinda samkvæmt samningnum. Að mati Barnaheilla er mikilvægt að sú þingsályktunartillaga verði nýtt sem grunnur og til hliðsjónar við mótun aðgerða gegn hatursorðræðu.

Þess má geta að frá því málið var í samráðsgátt stjórnvalda virðist engu hafa verið bætt við eða breytt og að engu litið til umsagna sem þá bárust. Auk þess er ekki að finna umfjöllun í greinargerð með tillögunni um áhrif aðgerðaáætlunarinnar á börn, en Barnaheill minna á að samkvæmt 3. grein Barnasáttmálans ber stjórnvöldum að taka ákvarðanir um málefni barna með það sem þeim er fyrir bestu að leiðarljósi. Með það fyrir augum hlýtur að þurfa að gera mat á áhrifum aðgerðaáætlunarinnar á börn og greina frá niðurstöðum þess mats í greinargerð með þingsályktunartillögunni. Úr því þyrfti að bæta.

Að þessu sögðu og að teknu tilliti til athugasemda Barnaheilla hvetja samtökin Alþingi til að samþykkja tillöguna og tryggja að aðgerðir samkvæmt áætluninni fái stuðning og framkvæmd með tilheyrandi og nauðsynlegri fjármögnun.

Barnaheill vinna að bættum mannréttindum barna og hafa Barnasáttmálann að leiðarljósi í öllu sínu starfi.